

УДК 338.43

Урсакий Ю.А.
кандидат економічних наук,
старший викладач

Чернівецького торговельно-економічного інституту
Київського національного торговельно-економічного університету

ЕКОНОМІЧНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ХЛІБОПЕКАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ БУКОВИНИ

ECONOMIC POTENTIAL OF BREAD-BAKING ENTERPRISES IN BUKOVYNA

АНОТАЦІЯ

У статті досліджено роль, значення та специфіку хлібопекарської підгалузі Чернівецької області. Виявлено, що основним виробником хлібопекарської продукції Буковини є ПАТ «Чернівецький хлібокомбінат», який займає 80% регіонального ринку. Проаналізовано основні фінансові показники шістьох підприємств хлібопекарської підгалузі, за допомогою яких в подальших дослідженнях можливо впливати на позитивні зрушення у соціально-економічному розвитку регіону. Виокремлено фактори впливу на динаміку виробництва хлібобулочних виробів Чернівецької області.

Ключові слова: обсяг виробництва, дохід, прибуток, амортизація, інвестиції, якість життя, соціально-економічний розвиток.

АННОТАЦИЯ

В статье исследовано роль, значение и специфику хлебопекарной подотрасли Черновицкой области. Выведено, что основным производителем хлебопекарной продукции Буковины является ОАО «Черновицкий хлебокомбинат», который занимает 80% регионального рынка. Проанализированы основные финансовые показатели шести предприятий хлебопекарной подотрасли, с помощью которых в дальнейших исследованиях возможно влиять на положительные сдвиги в социально-экономическом развитии региона. Выделены факторы, влияющие на динамику производства хлебобулочных изделий Черновицкой области.

Ключевые слова: объем производства, доход, прибыль, амортизация, инвестиции, качество жизни, социально-экономическое развитие.

ANNOTATION

This article explores the role, importance and specificity of bread-baking subcomplex of Chernivtsi Oblast. It is revealed that the main manufacturer of bakery products in is JSC «Chernivtsi Bread-Baking Complex», which occupies 80% of the regional market. The basic financial performance of six subsectors of baking companies with which further studies may affect positive changes in socio-economic development of the region. Author determined factors influencing the dynamics of bakery production in Chernivtsi Oblast.

Keywords: output volume, income, earnings, depreciation, investment, quality of life, social and economic development.

Постановка проблеми. Упродовж останніх десятиріч у більшості розвинених країн світу сформовано ринкове середовище та конкуренція, які є ключовими чинниками розвитку економіки. Відбувається постійне посилення залежності виробництва від якості, продуктивності, мотивації, умов праці та рівня життя людей. На економіці це позначається, з одного боку, підвищенням вимог до якісних характеристик продукції і зменшенням її вартості, а з іншого – підвищенням кваліфікації та продуктивності робочої сили, збільшенням

затрат на розвиток людських ресурсів. Для обґрунтування заходів з удосконалення процесу управління та підвищення конкурентоспроможності підприємств харчової промисловості необхідно дослідити їх фактичні показники діяльності, що формують якість життя та можливості його розвитку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. В. Горбатенко досліджує перспективи розвитку підприємств харчової промисловості та її вплив на соціально-економічний розвиток. Фактори і ключові чинники впливу на хлібопекарську підгалузь вивчає Г. Ткачук. Вплив якості продукції на конкурентоспроможність підприємства й ефективне управління економічним потенціалом досліджує Ю. Уткіна.

Постановка завдання. Дослідити діяльність хлібопекарських підприємств Чернівецької області за 2007-2012 рр.; виокремити основні фінансово-економічні показники діяльності підприємств, що впливають на соціально-економічне становище регіону; виявити якісні характеристики впливу на динаміку виробництва

Виклад основного матеріалу дослідження. В Україні хліб є одним зі стратегічних продуктів. Відомо, що асортимент та кількість спожитого хліба суттєво залежить від географії та усталених потреб населення регіону. Адміністративні центри деяких регіонів не співпадають з центрами географічними, де для скорочення транспортних витрат бажано розміщувати основне хлібопекарське підприємство. Тому за кількістю виробленої хлібопродукції регіони відрізняються. Це спричинено як кількістю населення, так і його харчовими традиціями.

Друга специфіка галузі в тому, що продукцію хлібозаводів не вигідно перевозити на відстані більшій за 50-70 км, через транспортні витрати і погіршення основної споживчої якості хлібобулочних виробів – їх свіжості. На сьогодні більшість хлібозаводів та хлібокомбінатів перебувають у приватній власності, що дає підстави сподіватись на сформованість ринкового конкурентного середовища [2, с. 119].

Зношене та морально застаріле обладнання вимагає розроблення довготермінових програм щодо розвитку хлібопекарської галузі. В Європі набули поширення два напрями розвитку хлі-

бопечення. Франція орієнтується на невеликі та міні-пекарні (до 10 тонн на добу), яких там налічується близько 30 тис., Німеччина ж буде великі хлібокомбінати, потужність яких сягає 450 тонн на добу. За останні роки в Західній Європі відбувся перерозподіл ринку хлібобулочних виробів від невеликих пекарень до великих заводів, які наповнюють 75% ринку. Зокрема у Великобританії частка пекарень знизилася до 21% (з яких 15% – пекарні у мегамаркетах) [4, с. 227].

Зважаючи на прогнозоване скорочення удвічі кількості пекарень у Австрії, Данії, Франції та Італії в найближчі роки, перспективнішим для України є вибір саме «німецького» шляху: акцент на великі підприємства, що випускатимуть «масові» сорти хлібних виробів та готуватимуть тісто і напівфабрикати для невеликих пекарень, що лише формуватимуть, випікатимуть та реалізовуватимуть вироби [1].

Стратегічне планування і політика в системі якості забезпечують підприємству основу для поліпшення показників виконання процесів у всій організації та гарантування показників продукції відповідно до вимог споживачів. Для досягнення позитивних зрушень у програмі поліпшення системи менеджменту якості підприємства передусім визначають мету в галузі якості, проводять регулярні розрахунки та оцінку досягнутих результатів роботи. При цьому управління якістю процесу неможливе без використання вже наявних статистичних методів. Це залишається справедливим і при загальному керуванні якістю.

Для встановлення факторів, які формують рівень життя в середовищі, обираємо за інформаційну базу дослідження підприємства, що виробляють хлібопродукцію в Чернівецькій області. Вихідними даними для аналізу будуть показники діяльності хлібокомбінатів Чернівецької області, їх потенціал, продуктивність праці, а також значення мотиваційних чинників і ефективність заходів, спрямованих на поліпшення в системі управління в цілому на підприємстві або в окремих підрозділах.

У Чернівецькій області функціонує 15 підприємств-виробників хлібобулочних виробів, найбільшим є ПАТ «Чернівецький хлібокомбінат», який розташований у м. Чернівці, вул. Головна, 223 (рис. 1).

Суттєвий впливає на конкурентне позиціонування ПАТ «Чернівецький хлібокомбінат»

у сфері якості життя структура регіонального ринку, учасником якого є досліджуване підприємство. Як бачимо з рисунку 1, більшість виробників хлібобулочних виробів у Чернівецькій області можна зарахувати до малих приватних підприємств, частка продажів яких не значна, а водночас і не значний конкурентний потенціал. Під час дослідження визначено склад потенційних конкурентів. Однак варто зауважити, що ПАТ «Чернівецький хлібокомбінат» є лідером відповідного ринку, забезпечуючи продаж 8 з 10 одиниць хлібобулочних виробів Чернівецької області, тобто навіть при спільній кооперації решта виробників займатиме лише 20% відповідного ринку.

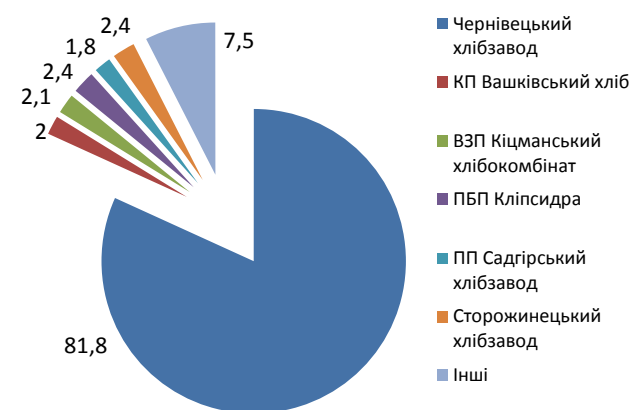

Рис. 1. Частка підприємств Буковини, що виробляють хлібобулочну продукцію, %

Як бачимо з рисунку 1, основним виробником хлібобулочних виробів в Чернівецькій області є Чернівецький хлібокомбінат, який виробляє майже 82% продукції. Інші досліджувані підприємства займають від 1,8% (ПП «Садгірський хлібозавод») до 2,4% – ПБП «Кліпсидра». Це пояснюється передусім тим, що Чернівецький хлібокомбінат на ринку хлібобулочних виробів працює давно. Він зайняв конкурентні позиції на ринку, а потужна виробнича база дає можливість за рахунок інвестицій удосконалити їх та наростити ще більш потужності виробництва. Саме тому підприємствам, які не так давно вийшли на «ринок хліба» або не залучали інвестиційних вливань, важко конкурувати з таким гігантом (табл. 1).

Варто зауважити, що виробництво хлібобулочних виробів у своїй динаміці характеризу-

Таблиця 1

Виробництво хлібобулочних виробів досліджуваних підприємств (тис. тонн)

Назва підприємства	Роки					
	2007	2008	2009	2010	2011	2012
ПАТ «Чернівецький хлібокомбінат»	19,706	21,174	22,706	24,667	21,094	20,368
ВЗП «Кіцманський хлібокомбінат»	0,705	0,901	0,815	0,676	0,538	0,522
Сторожинецький хлібозавод	0,504	0,477	0,646	0,588	0,665	0,559
ПП «Садгірський хлібозавод»	0,352	0,424	0,590	0,499	0,487	0,448
ПБП «Кліпсидра»	0,504	0,427	0,662	0,588	0,563	0,598
КП «Вашківський хлібокомбінат»	0,554	0,583	0,562	0,529	0,538	0,498

ється то нарощуванням темпів виробництва, то його спадом, але лідерські позиції за всі досліджувані роки тримає ПАТ «Чернівецький хлібокомбінат».

З таблиці 1 та рисунка 2 помітно, що найбільшого піку свого виробництва ПАТ «Чернівецький хлібокомбінат» досягнув у 2010 р. – 24,667 тонн. Натомість в інших досліджуваних підприємствах максимальний обсяг випав на 2011 р., їхня частка у виробництві суттєво не відрізнялася від частки у 2012 р. і становила від 2,0% (КП «Вашківський хлібокомбінат») до 2,9% (ВЗП «Кіцманський хлібокомбінат»).

Рис. 2. Динаміка виробництва хлібопекарських виробів ПАТ «Чернівецького хлібокомбінату»

Загальний обсяг виробництва на всіх підприємствах у 20132 р. зменшився на 3,248 тис. тонн порівняно з 2009 р. Загальні обсяги виробництва продукції до 2010 р. нарощував ПАТ «Чернівецький хлібокомбінат». А починаючи з 2011 р. виробництво зменшилось на 4,3 тис. тонн. Це спричинено, в першу чергу зовнішніми факторами попиту на продукцію: зменшення загальної кількості населення, відмова підприємств у поверненні несвіжого хліба,

збільшення частки виробництва хлібобулочних виробів у пекарнях супермаркетів та підсобних домашніх господарств. Динаміку виробництва хлібобулочних виробів зображено на рисунку 3.

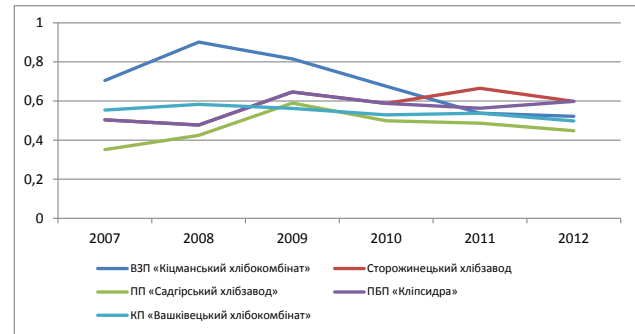

Рис. 3. Динаміка виробництва хлібопекарських виробів у 2007-20112 рр.

Найменшим за обсягами виробництва є ПП «Садгирський хлібо завод». Тільки у 2009 р. меншим за обсягами виробництва був КП «Вашківський хлібокомбінат». Умовним лідером серед названих підприємств до 2010 р. був ВЗП «Кіцманський хлібокомбінат», після чого лідерство у виробництві перейшло до Сторожинецького хлібо заводу. На рисунку не зображено ПАТ «Чернівецький хлібокомбінат», оскільки його частка у виробництві у десятки разів більша і на графіку – не співставна.

На ПАТ «Чернівецький хлібокомбінат» у 2004-2008 рр. проводилась активна інвестиційна політика, що дозволила модернізувати підприємство. Як наслідок, це дозволило збільшити виробництва хлібобулочних виробів до 100 тис. тонн на добу [3, с. 183].

Таблиця 2

Фінансові показники ПАТ «Чернівецький хлібокомбінат»

Найменування показників	Роки																	
	2007			2008			2009			2010			2011			2012		
	Абс. показн., тис. грн	На 1 виробл. прод.	Темп приросту, %	Абс. показн., тис. грн	На 1 виробл. прод.	Темп приросту, %	Абс. показн., тис. грн	На 1 виробл. прод.	Темп приросту, %	Абс. показн., тис. грн	На 1 виробл. прод.	Темп приросту, %	Абс. показн., тис. грн	На 1 виробл. прод.	Темп приросту, %	Абс. показн., тис. грн	На 1 виробл. прод.	Темп приросту, %
Основні засоби	4 604	0,23	-	10 514	0,45	128	10 047	0,44	-4	14 717	0,68	46	14 056	0,68	-4	16 090	0,79	14
Амортизація	1 064	0,05	-	1 437	0,07	35,1	2 146	0,09	49,3	2 567	0,10	19,6	2 630	0,12	2,5	3 371	0,17	28,2
Інвестиції	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Дохід	54 200	2,8	-	78 460	3,7	44,8	108 838	4,8	38,7	121 429	4,9	11,6	151 384	7,18	24,7	154 254	7,57	1,9
Прибуток	98	0,005	-	2,9	0,0001		5,9	0,0003		3,9	0,0001		3,8	0,0001		2,4	0,0001	

Джерело: складено автором на основі даних підприємства

Розглянемо основні показники діяльності ПАТ «Чернівецький хлібокомбінат», які формують свою частку ВРП і насичують ринок хлібобулочними виробами (табл. 2).

Дані таблиці 2 засвідчують суттєву неефективність фінансової діяльності підприємства, яка здебільшого характеризувалась постійним прагненням до нарощування обсягів абсолютних показників без належного їх якісного забезпечення. Адже подвоєння доходу підприємства протягом 2007-2012 рр. через випереджаючі темпи зростання витрат викликало негативні тенденції щодо його прибутковості.

Аналіз фінансових показників досліджуваних підприємств засвідчує про їхнє постійне зростання. Натомість, аналізуючи ті самі показники на одиницю продукції, ми бачимо іншу динаміку. Наприклад, до 2010 р. спостерігається зростання прибутку, а потім цей коефіцієнт має тенденцію до зниження, що свідчить про зменшення виробництва на ПАТ «Чернівецький хлібокомбінат». Водночас співвідношення показників амортизації, вартості основних засобів та доходу продовжує збільшуватись.

Така ситуація свідчить про переоцінку абсолютних показників, а не про збільшення вироб-

Таблиця 3

Показники діяльності малих підприємств, які виробляють хлібобулочну продукцію

Найменування показника	Роки																		
	2007			2008			2009			2010			2011			2012			
	Абс. показн., тис. грн	На 1 виробл. прод.	Темп приросту, %	Абс. показн., тис. грн	На 1 виробл. прод.	Темп приросту, %	Абс. показн., тис. грн	На 1 виробл. прод.	Темп приросту, %	Абс. показн., тис. грн	На 1 виробл. прод.	Темп приросту, %	Абс. показн., тис. грн	На 1 виробл. прод.	Темп приросту, %	Абс. показн., тис. грн	На 1 виробл. прод.	Темп приросту, %	
Основні засоби																			
КП «Вашківський хліб»	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
ВЗП «Кіцманський хлібокомбінат»	3 358	4,76	-	3 404	3,78	1,4	3537	4,34	3,9	3 529	5,22	-0,3	3 496	6,50	0,93	3 462	6,63	-0,97	-
ПВП «Кліпси-дра»	1 320	2,61	-	1 464	3,07	10,9	1379	2,13	-5,8	1 318	2,24	-4,4	1 264	2,25	-4,1	1 188	2,0	-6,0	-
ПП «Садгирський хлібозавод»	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Сторожинецький хлібозавод	1 234	2,45	-	1 283	2,69	4,0	929	1,43	-27,6	918	1,56	-1,2	905	1,36	-1,4	900	1,51	-0,55	-
Амортизація																			
КП «Вашківський хліб»	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
ВЗП «Кіцманський хлібокомбінат»	11,3	0,016	-	2	0,002	-82,3	9	0,011	450	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
ПВП «Кліпси-дра»	63,5	0,13	-	100	0,20	57,5	92	0,14	8	86	0,15	-6,5	-	-	-	-	-	-	-
ПП «Садгирський хлібозавод»	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Сторожинецький хлібозавод	-	-	-	-	-	-	-	-	17	0,03	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Інвестиції																			
КП «Вашківський хліб»	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
ВЗП «Кіцманський хлібокомбінат»	-	-	-	2	0,0002	-	2	0,0002	-	2,4	0,0003	-	2,4	0,0003	-	2,4	0,0003	-	-
ПВП «Кліпси-дра»	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
ПП «Садгирський хлібозавод»	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Сторожинецький хлібозавод	-	-	-	1,7	0,003	-	2	0,003	-	2	0,003	-	2	0,003	-	2	0,003	-	-

Продовження таблиці 3

Дохід																		
КП «Вашківецький хліб»	189,9	0,34	-	516,9	0,89	172,2	825,6	1,45	59,7	-	-	-	645,3	1,2	-	89,3	0,18	-86,2
ВЗП «Кіцманський хлібокомбінат»	1 927	2,73	-	2 359	2,62	22,4	1 320	1,62	-44,0	463	0,68	-66,9	453,4	0,84	-2,1	208	0,4	-54,1
ПБП «Кліпси-дра»,	1 753	3,48	-	2 604	5,50	48,5	2 115	3,27	-18,8	1753	2,98	-16,8	1 704	3,02	-2,8	1 286	2,15	-24,5
ПП «Садгирський хлібо завод»	158,6	0,45	-	845,2	1,99	432,9	723,6	1,23	-14,4	296	0,59	59,09	125,9	0,25	-57,5	3,8	0,008	-97
Сторожинецький хлібо завод	1 094	2,17	-	1 501	3,14	37,2	1 127	1,74	-24,9	877	1,49	-22,2	1 064	1,6	21,3	904	1,51	-15,03
Прибуток																		
КП «Вашківецький хліб»	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
ВЗП «Кіцманський хлібокомбінат»	-	-	-	1	-	5	-	-	-	1	-	-	0,1	-	-	-	-	-
ПБП «Кліпси-дра»	27,9	0,06	-	13,8	0,03	-50,5	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
ПП «Садгирський хлібо завод»	0,3	-	-	1,8	-	500	0,4	-	-77,7	0,3	-	-25	2,2	-	633	-	-	-
Хлібо завод, Сторожинець	1,8	-	-	0,7	-	-61,1	2,3	-	228	3	-	30,4	1	-	-66,6	-	-	-

ництва на підприємстві. Частка показників вартості основних засобів у структурі фінансових показників ПАТ «Чернівецький хлібокомбінат» була відносно стабільною, коливаючись від 7,7% у 2008 р. до 9,3% у 2012 р. Постійне ж зростання вартості абсолютних показників є здебільшого наслідком інфляційних процесів, адже підприємство не здійснювало інвестиційної діяльності взагалі.

Обсяги прибутковості ПАТ «Чернівецький хлібокомбінат», які засвідчують ефективність його діяльності, зображено на рисунку 4.

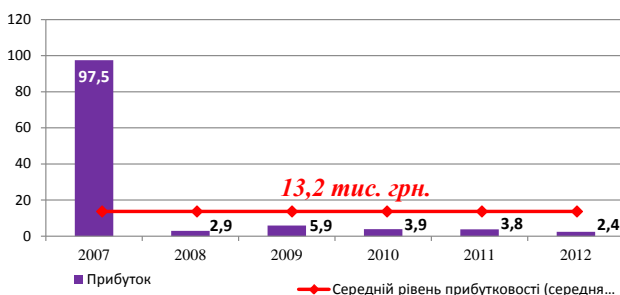

Рис. 4. Співвідношення обсягів прибутковості ПАТ «Чернівецький хлібокомбінат» за 2007-2012 рр.

Джерело: складено автором на основі даних підприємства

Отже, прибуток упродовж 2008-2012 рр. був у 3 (2009 р.), а то й у 6 (2008 і 2012 рр.) разів меншим від середнього за період. Частка при-

бутку у фінансових показниках була меншою за 1%, а якщо точніше, то від 0,2% в найприбутковішому 2007 р. і $\approx 0,005\%$ в решті періодів.

Розглянемо також зведені фінансові показники інших досліджуваних підприємств, які є аналогічними до проаналізованих вище, відносно ПАТ «Чернівецький хлібокомбінат» наведені (табл. 3).

Аналізуючи зазначену таблицю, варто зауважити, що всі фінансові показники кожного з підприємств останніми роками зазнають негативних змін. У ВЗП «Кіцманський хлібокомбінат», зокрема, максимальне зростання основних засобів лише на 3,9% спостерігається аж у 2009 р., тоді як з 2010 до 2012 р. на цьому підприємстві відбувається їх постійне скорочення, в середньому на 0,7% кожного року.

Аналогічна ситуація простежується й у діяльності другого за обсягом продажів хлібобулочних виробів Буковини ПБП «Кліпси-дра», в якого нарощування вартості основних засобів відбулось більш динамічно у 2008 р. і склало +10,8%, однак і більш динамічним був спад їх вартості, в середньому по -5,0% кожного наступного року. Аналогічні тенденції мають і показники рівнів доходів та прибутковості відповідних підприємств розрахованих на одиницю продукції (рис. 5).

Якщо протягом 2008-2009 рр. відбулося швидке зростання доходів у 1,5 рази, то впродовж 2009-2012 рр. щорічне зниження їх у середньому на -38,2% в основному нівелювало

такі позитивні тенденції. Негативні зміни у сфері доходу значно впливають на прибутковість досліджуваних підприємств, що не забезпечує цим підприємствам жодних конкурентних переваг і тим паче запасу фінансової міцності проти лідера ринку.

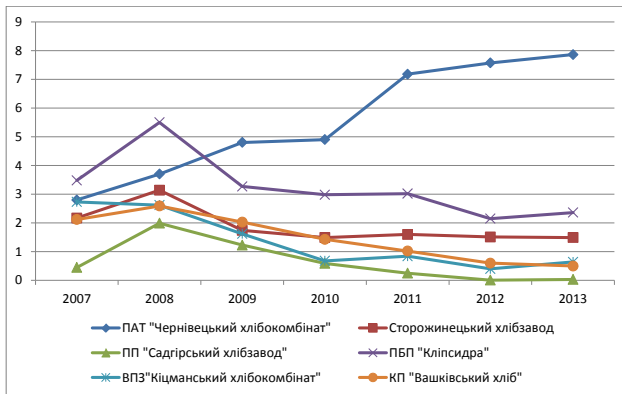

Рис. 5. Динаміка доходу з розрахунку на одиницю виробленої продукції

Висновки і перспективи подальших розвідок. Отже, основним лідером з виробництва у досліджуваній галузі є ПАТ «Чернівецький хлібокомбінат». Його діяльність прибуткова, а соціально-економічний клімат на підприємстві тяжіє до позитивного. Аналіз основних фінансових показників іншої групи досліджуваних підприємств конкурує передусім між собою і суттєво не впливає на діяльність ПАТ «Чернівецький хлібокомбінат». Причиною такого

стану є мала частка ринку, яку займають вищедосліджені підприємства. Їхні соціально-економічні показники подібні, але не створюють результативних змін у соціально-економічному середовищі підприємств.

Вибрані первинні статистичні та розраховані дані можуть слугувати базою даних для оцінки потенціалу та тенденцій розвитку їх впливу на якість роботи й життя в регіональному соціально-економічному середовищі. Тому мікросередовище фірми – це система і чинники, які безпосередньо впливають на підприємство або схильні до прямої дії. Проведений соціально-економічний аналіз внутрішнього середовища підприємств хлібобулочних виробів Чернівецької області свідчить про неоднозначну ситуацію на підприємствах.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Горбатенко В. Аналіз майбутнього та його роль в управлінні соціально-політичними процесами [Електронний ресурс] / В. Горбатенко. – Режим доступу: <http://www.politik.org.ua/vid/magcontent.php3?m=1&n=22&c=219>.
2. Ткачук Г.Ю. Елементи механізму формування конкурентоспроможності підприємств / Г.Ю. Ткачук // Вісник ЖДТУ. – 2012. – № 1 (59). – С. 218–222.
3. Уткіна Ю.М / Управління якістю та конкурентоспроможністю продукції / Ю.М. Уткіна // Вісник економіки транспорту і промисловості. – 2011. – № 35. – С. 182–186.
4. Статистичний щорічник Чернівецької області / за ред. А.В. Ротаря; відпов. за випуск Т.Г. Сарчинська, В.С. Дронь, Г.І. Петрова, О.Р. Шемуля. – Чернівці: Головне управління статистики у Чернівецькій області, 2012. – 603 с.